

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการ
การศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระบือ

A Participation In Educational Management of The School Boards In
Basic Education Institutions Wathuakrabue School

บัณฑิตวรรณ บำเพ็ญกุล*

Bunthawan Bamphenkul

* โรงเรียนวัดหัวกระบือ

รับบทความ: 18 มกราคม 2564 แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2564 ตอรับบทความ: 13 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดหัวกระบือ ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประชากรมีจำนวนทั้งสิ้น 60 คน โดยใช้แบบสอบถาม ที่พัฒนาขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระบือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณา รายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหาร

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) to study the participation of the School boards in basic education institutions in educational management in Wathuakrabue School in opinion of the teachers and the school boards in basic education institutions. The sample consisted of 60 people. The research instrument were rating scale questionnaires. The data were analyzed using program by means of percentages, arithmetic means and standard deviation. The research findings found that. The participation in educational management of the school boards in basic education institutions in Wathuakrabue School office Bangkhuntian District Under Bangkok Metropolitan Administration as well as that in each aspect was at moderate level. Considering

each aspect, personnel administration, academic administration, general administration and budget administration

Keywords: administration

บทนำ

การวางรากฐานให้สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคี สงบสุข สิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการคือ การพัฒนาคน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ พร้อมรับแนวคิดแตกต่าง มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ถูกต้อง เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สิ่งที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมายคือการศึกษา การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับปัจจุบันการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้ยึด 3 พันธกิจหลักประกอบด้วย คุณภาพโอกาส และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, น.106) สอดคล้องกับการประชุมสุดยอดเพื่อการพัฒนาสังคม ค.ศ.1995 ที่กรุงโคเปนเฮเกน ได้กำหนดกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาสังคมโดย “ ยึดคนเป็นศูนย์กลาง ” ศรีวาสตาวา (Shrivastava,1994 ; อ้างถึงในอนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจอ่ำ, 2539, น.64) ได้อธิบายว่ากระบวนการทัศน์ การพัฒนาสังคมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางนี้ ต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นประชาธิปไตย โดยการให้สิทธิที่ถูกต้องตามกฎหมายแก่เขา ที่จะใช้อำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็นและความใฝ่ฝันของเขา หลักสำคัญตามกระบวนการสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ กระบวนการทัศน์นี้คือการเข้าใจอย่างถ่องแท้และอย่างมีวิจารณ์ญาณในความเป็นจริง และกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่จะช่วยกันควบคุมอำนาจและทรัพยากรโดยประชาชน เพื่อสร้างสังคมบนหลักการของ “ประชาชนและธรรมชาติต้องมาก่อน”

การกระจายอำนาจและปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวนั้น เป็นการบริหารโดยองค์คณะบุคคล คือ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการบริหารโดยคณะบุคคลนั้น เป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยผู้ที่ได้รับการเลือกเข้ามาเป็นกรรมการจะรู้สึกกระตือรือร้นได้ระดับหนึ่ง ภาคภูมิใจ ส่งผลให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ช่วยให้การดำเนินงานตรงตามเป้าหมายมากขึ้น การนำความรู้ ความคิด ความชำนาญและประสบการณ์ของบุคคลหลายคนมารวมกันจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสถานศึกษาร่วมทั้งชุมชน ได้เสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน ทำให้เกิดความคิดริเริ่มจัดทำโครงการ ใหม่ ๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

จากประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษาโดยคณะกรรมการสถานศึกษาดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดจำนวนและแนวทางการคัดเลือกคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน และบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ มีการกำหนดจำนวนของคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย ผู้แทน

ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า ประเภทละไม่เกินสองคน พร้อมทั้งให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกินสี่คน โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการ มีการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งคณะกรรมการในแต่ละองค์ประกอบโดยการเลือกตั้งหรือการคัดเลือกของสมาชิกในแต่ละองค์ประกอบ รวมทั้งการกำหนดจำนวนสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม ของคณะกรรมการทั้งหมด คณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบนี้จึงถือได้ว่าเป็นองค์คณะบุคคลที่สำคัญซึ่งมีบทบาทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของชุมชนและความคาดหวังในการปฏิรูปการศึกษาของชาติ

ในการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เป็นตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมสามารถพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย ตรงกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นนั้น จำต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาในแต่ละสถานศึกษา รุ่ง แก้วแดง (2543, น. 38 – 39) กล่าวถึงความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาว่า จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพราะการศึกษาไม่ใช่หน้าที่เฉพาะของกระทรวงศึกษาธิการหรือของโรงเรียนและครูแต่เพียงฝ่ายเดียว การศึกษาเป็นเรื่องของคนทุกคน การให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงมีความสำคัญและเป็นจุดเน้นความสำเร็จ การจัดการศึกษาในอดีตที่ผูกขาดการจัดการศึกษาไว้ที่โรงเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่เข้าใจว่า การศึกษาคือการไปโรงเรียนเท่านั้น จึงละเลยบทบาทของครอบครัว สถาบันศาสนา ชุมชน ฯลฯ ในเรื่องการจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนอง ความต้องการของชุมชน เพราะประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการเรียนการสอน

การศึกษาเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้สถานศึกษาและชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษาให้ตรงตามความต้องการของชุมชน และเนื่องจากการศึกษาในเรื่องดังกล่าวมีผู้ที่ให้ความสำคัญและสนใจในเรื่องของคณะกรรมการสถานศึกษาหลายท่าน จึงทำให้มีงานวิจัยเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นจำนวนมาก และ ข้อค้นพบที่ได้นั้นมีทั้งให้ผลที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ซึ่งในแต่ละประเด็นหรือในแต่ละงานวิจัยนั้น ล้วนมีสารสนเทศที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้บริหาร ชุมชน หรือแม้กระทั่งต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเอง รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนนโยบาย หรือสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาต่อการ จัดการศึกษา เพื่อสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษา และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษาเองจากสภาพและปัญหาความเป็นมาดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของชาติในอนาคตซึ่งสภาพของโรงเรียนวัดหัวกระบือมีคณะกรรมการสถานศึกษามา นานตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2543 กำหนด แต่การดำเนินงานยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายของการบริหาร การศึกษาและยังไม่มีใครได้ศึกษาถึงสภาพการดำเนินงาน

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษา ตามบทบาทและหน้าที่ที่กำหนดในระเบียบของกระทรวง ศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหาร

การศึกษาทุกระดับนำไปใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนวัดหัวกระบือให้ดียิ่งขึ้น ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดหัวกระบือ สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดหัวกระบือ สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ครู จำนวน 49 คน รวมประชากรทั้งหมด 64 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากประชากร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ สถานภาพ

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระบือ สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. นำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ไปขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียน วัดหัวกระบือ สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อแจกแบบสอบถามให้แก่ประชากร จำนวน 64 ฉบับ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กับคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูด้วยตนเอง และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามคือทั้งสิ้น 60 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 94

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้รับจากตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ

2. ข้อมูลที่ได้รับจากตอนที่ 2 สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้สถิติดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปให้ค่าของคะแนนเฉลี่ยที่ได้ตามความหมาย ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51 – 5.00	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51 – 4.50	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51 – 3.50	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51 – 2.50	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.50	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระปือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีด้านการบริหารงานบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านบริหารวิชาการ และด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดของผลการวิจัยในแต่ละด้าน คือ 1) ด้านการบริหารวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระปือ สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

สภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระปือ พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษา โรงเรียนวัดหัวกระปือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระปือในเพียงบางส่วนตามหน้าที่ของตนเอง การเข้าถึงเนื้อหา ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตัวคณะกรรมการสถานศึกษาเองยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษายังไม่เข้าใจบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตนเองว่ามีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในระดับไหน ดังนั้นเพื่อให้การมีส่วนร่วมในการศึกษาเป็นของประชาชน ควรเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมทำ ร่วมคิดและร่วมตัดสินใจด้วยตนเองให้มากขึ้น สอดคล้องกับธวัช ศิริมาลา (2528)

รายละเอียดของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวัดหัวกระปือ จำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารวิชาการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้เด็กพิการได้มีการเรียนร่วมกับเด็กปกติมี

น้อยเนื่องจาก ในบริเวณเขตพื้นที่การศึกษามีเด็กพิการน้อย จึงทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาปฏิบัติได้น้อย ส่วนกำหนดมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียนมีน้อยเป็นเพราะ คณะกรรมการสถานศึกษามอบความไว้วางใจให้กับโรงเรียนดำเนินการและคณะกรรมการมีความรู้ความเข้าใจในด้านวิชาการน้อย จึงทำให้การมีส่วนร่วมด้านนี้น้อยลงสอดคล้องกับสมชิต ชันขวา (2544)

2. ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมจัดหาหรือ ผลิตสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และร่วมจัดหาทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่น ๆ แก่ผู้เรียนที่ขาดแคลนอยู่อยู่บ้างเพียงบางส่วน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมปานกลาง เนื่องจากด้านงบประมาณ งบประมาณส่วนใหญ่มาจากต้นสังกัด การดำเนินงานต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของต้นสังกัดดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงมีน้อย สอดคล้องกับ วรเวรรณ เกื่อนนาดี (2544)

3. ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมกับชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าเป็นบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเองแต่เข้ามาดำเนินการไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากต้องมีภาระหน้าที่ของตนเองอยู่ จึงมีเวลาในการทำงานให้กับงานโรงเรียนน้อย สอดคล้องกับ วรเวรรณ เกื่อนนาดี (2544)

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร่วมส่งเสริมให้มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่นและสวยงาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานที่ที่เป็นสิ่งที่มองเห็นด้วยตาเปล่าจึงสามารถปรับปรุงและจัดสภาพแวดล้อมตามที่เห็นสมควรได้ง่าย สอดคล้องกับ วรเวรรณ เกื่อนนาดี (2544)

บรรณานุกรม

- กรรณิกา ชมดี. (2424). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการศึกษาเฉพาะ
กรณีศึกษาโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- กาญจรงค์ สุริยวงศ์. (2540).การศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- กิตติ คันธา. (2536). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พัฒนาบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิต
พัฒนาบริหารศาสตร์.
- กำพล แสนบุญเรือง. (2542). การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการของคณะกรรมการ
หมู่บ้าน ในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรม
สามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม